

Інна Білоцерківська
(Переяслав-Хмельницький)

САКУНІВСЬКА ШКОЛА (1913–2010 рр.): ДУХОВНИЙ СКАРБ ОСОБИСТОСТЕЙ

У статті розглядається зв'язок шкільної освіти з підготовкою інтелектуально розвинутої, творчої та мислячої особистості. Цей процес взаємодії показаний на прикладі діяльності відомих випускників Сакунівської школи (Недригайлівський район Сумської області): Заслуженого будівельника України Білоуса Миколи Васильовича; відомого журналіста Демочка Кузьми Макаровича; педагога, члена Національної спілки журналістів, члена Національної спілки краєзнавців України, почесного громадянина Сакунихи Коцура Петра Михайловича; ученого в галузі історії, історіографії, джерелознавства, історії України та історії педагогіки, доктора історичних наук, професора, академіка НАПН України, ректора ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» Коцура Віктора Петровича; ученого в галузі історії, історіографії, джерелознавства, історії України, доктора історичних наук, професора Київського національного університету імені Тараса Шевченка Коцура Анатолія Петровича; випускника Сакунівської школи та Переяслав-Хмельницького педагогічного інституту ім. Григорія Сковороди Коцура Володимира Петровича; доктора юридичних наук Лаврик Галини Володимирівни; Заслуженого лікаря Російської Федерації Никоненка Василя Ілліча; майора міліції Жука Миколи Михайловича; жінки-трактористки Кушнір Євдокії Михайлівни.

З'ясовано, що саме ці особистості, колишні учні Сакунівської школи, зробили значний внесок у розвиток будівництва, журналістики, мистецтвознавства, педагогіки, історичної науки, медицини, дорожньо-патрульної служби та сільськогосподарської справи в Україні та за кордоном.

Ключові слова: Сакуниха, школа, випускники, учні, вчителі, освіта.

Розвиток шкільної освіти, зокрема в певному регіоні (в даному випадку на Сумщині), не можливо розглядати без урахування її зв'язків із суспільством та культурою певної історичної епохи. В переломні моменти розвитку людської цивілізації, коли відбувається руйнування старого і створення нового світу, культура теж не уникає своєї долі випробувань, що, в свою чергу, відображається й на розвитку і становленні шкільної системи освіти. Картина розвитку шкільної освіти не може бути зрозумілою поза культурно-історичним контекстом епохи. Врахування культурної атмосфери дозволяє краще зрозуміти характер загальних переконань, які явно чи неявно беруть участь у становленні шкільної освіти, що так чи інакше містить уявлення про діяльність педагогів та учнів. І саме проникненням шкільної освіти в усі сфери життя пояснюється необхідність врахування соціально-культурного контексту відповідної історичної епохи.

Шкільна освіта сьогодні є головною моральною підвалиною суспільства, вона має своє спрямування на майбутнє, оскільки від неї залежить подальший розвиток людства. Національна система освіти формується в умовах значних зрушень у духовному просторі суспільства, що вимагає від «сіячів доброго, мудрого, вічного» переосмислення й визначення власної світоглядної позиції, а також вносить певні корективи в цілі, завдання та зміст освітянського процесу. Вчителі допомагають учням у формуванні їхнього культурного й духовного рівня, пізнанні, розумінні та відчутті закономірностей світу природи і людей, цілісності його процесів. Головною метою навчання та виховання в школі є підготовка інтелектуально розвинутої, творчої та мислячої особистості, яка має власну життєву позицію.

Дана наукова праця присвячена розгляду діяльності відомих випускників Сакунівської школи (Недригайлівський район Сумської області). До історіографії питання належать праці: дослідниці історії Недригайлівського краю В. А. Коцур «Школа в Сакунісі: до 100-річчя з дня відкриття» (2013), «Сакунівська школа: сторінки історії» (2016), науково-документальний нарис Ф. А. Фостія «Кузьма Демочко – журналіст, редактор, мистецтвознавець» (2011), «Володимир Коцур: життя наче спалах» (упорядн. В. П. Коцур, А. П. Коцур, 2010), статті А. П. Коцура «К. М. Демочко – дослідник

мистецького минулого Буковини» (1997), статті Г. Г. Коцур «Віктор Петрович Коцур – науковець, педагог, керівник, людина» (2009) та «Питання духовності в публіцистиці П. М. Коцура (До 80-річчя з дня народження)» (2015), збірники публікацій П. М. Коцура «У кожного своя доля» (2000), «Розкажуть про все берези» (2003), «Дерево мого роду» (2005), «Не міліють пам'яті джерела» (2008), «І летять лелеки до своїх осель» (2010), «Весни приносять щастя» (2015).

У процесі дослідження встановлено, що загальна кількість учнів, які закінчили Сакунівську школу за весь період її існування (від першої церковно-приходської до закриття в 2010 р.) становила 4516 учнів (у тому числі й вечірня та заочна форми навчання). Серед її випускників: лікарів – 153, вчителів – 721, військових – 89, інженерів – 107, вчених – 6, у т. ч. – 1 академік, 3 доктори наук, 2 професори та багато інших [1–2].

Згідно з проведеним дослідженням з'ясовано, що до відомих випускників Сакунівської школи відносяться: 1) Білоус Микола Васильович (1947 р. н.); 2) Коцур Петро Михайлович (1935–2010); 3) Коцур Віктор Петрович (1959 р. н.); 4) Коцур Анатолій Петрович (1963 р. н.); 5) Коцур Володимир Петрович (1970–1994); 6) Лаврик Галина Володимирівна (1968 р. н.); 7) Демочко Кузьма Макарович (1911–1990); 8) Никоненко Василь Ілліч; 9) Жук Микола Михайлович; 10) Кушнір Євдокія Михайлівна (1950 р. н.).

Головною метою написання даної праці стало висвітлення основних відомостей життєвого і творчого шляху вищезазначених особистостей.

Так, **Микола Васильович Білоус** народився 25 липня 1949 р. у с. Сакуниха Недригайлівського району Сумської області. У 1964 р. закінчив 8 класів Сакунівської школи, після чого вступив до Конотопського будівельного технікуму транспортного будівництва на спеціальність «Вишукування і будівництво залізниць». У березні 1968 р. здобув кваліфікацію техника-будівельника. З 1 липня 1970 р. розпочав трудову діяльність маркшейдером у Київметробуді, де працює й понині [3]. У 1971–1977 рр. навчався на факультеті міського будівництва заочного відділення Київського інженерно-будівельного інституту за спеціальністю «Інженерна геодезія», здобувши фах інженера-геодезиста. У 1978 р. призначений дільничним маркшейдером, а в 1984 р. – головним маркшейдером Тунельного загону № 14 Київметробуду. У травні 1986 р. брав участь у ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС (І категорія) разом з працівниками метробуду.

Нині він є директором корпорації «Укрметротунельбуд» ДП «Укргеодезмарк» ВАТ «Київметробуд», Заслуженим будівельником України, нагородженим медалями «За трудову відзнаку», «За заслуги в геодезії та картографії» I ст. За безпосередньою участю та під керівництвом М. В. Білоуса проводився цілий комплекс геодезично-маркшейдерських робіт при будівництві Святошино-Броварської, Куренівсько-Червоноармійської та Сирецько-Печерської ліній метрополітену. Крім того, сьогодні проводиться діяльність при проектно-вишукувальних роботах Лівобережної та Подільсько-Вигурівської ліній метрополітену [4].

У 2007 р. під безпосереднім керівництвом Н. В. Білоуса було виконано лазерне сканування комплексу Далеких печер Києво-Печерської Лаври. Замовником робіт виступила Свято-Успенська Києво-Печерська Лавра (Намісник Києво-Печерської Лаври Архієпископ Вишгородський Павло Лебедь, Архимандрит Варсонофій, замісник казначея Корнілій (Борисов)). Метою проекту було створення TIN-поверхності моделі об'єкту, отримання топографічного плану необхідного масштабу в місцевій системі координат, побудова профілів і перетинів коридорів і приміщень печер.

Кузьма Макарович Демочко народився 11 грудня 1972 р. в с. Сакуниха Недригайлівського району Сумської області в селянській родині. У 1927 р. закінчив 7 класів Сакунівської школи. У 1928–1929 рр. працював секретарем Сакунівської сільради, а з 1929 по 1930 рр. – інструктором з піонерської роботи Недригайлівського

райкому комсомолу. Навчався на робітничому факультеті Харківського інституту механізації й електрифікації сільського господарства у м. Ізюм. Працював штатним пропагандистом Харківського міськкому комсомолу (1931 р.), старшим референтом Республіканської контори «Союзмука» (1931–1933), інструктором Мурманської окружної спілки промкооперації (1933). Після служби у лавах Червоної армії (1933–1936) К. М. Демочко працював шофером Недригайлівської машинно-тракторної станції, а потім навчався в Українському комуністичному інституті журналістики в м. Харків (1937–1940). З 1940 р. Кузьма Макарович працював завідувачем відділу обласної газети «Радянська Буковина». Під час евакуації в період Другої світової війни він був призначений начальником будівництва хлібзаводу в Куп'янську Харківської області (1941), завідувачем парткабінетом Куп'янського райкому партії (1942). У ці ж роки навчався у Ярославському військовому інтендантському училищі (м. Омськ), працював помічником начальника продовольчо-фуражного забезпечення 61-го офіцерського полку резерву (м. Харків, 1943–1944 рр.). У 1944 р. повернувся до м. Чернівці та продовжив свою працю у редакції газети «Радянська Буковина». У 1949 р. став заступником редактора, а в 1953 р. – редактором цього періодичного видання [5].

К. М. Демочко є автором книг «Мистецька Буковина», «Музична Буковина», путівника «Чернівці», співавтором книги «А було це так» [6, с. 87–91]. Він є автором біографічних нарисів про композиторів С. Воробкевича та Є. Мандичевського, режисерів І. Дутку і С. Терлецького, диригента М. Левицького, музикантів К. Мікулі та А. Гржималі, акторів С. Крушельницьку й І. Захарка, співаків О. і Д. Руснаків, бандуриста й історика Г. Хоткевича. Був головою Чернівецької обласної організації Спілки журналістів УРСР, членом Ревізійної комісії Республіканського товариства дружби і культурних зв'язків із закордоном. За чесну і самовіддану працю, трудові й бойові подвиги нагороджений орденами і медалями. 12 січня 1990 р. К. М. Демочка не стало [7].

Серед відомих випускників Сакунівської школи варто назвати ім'я педагога, члена Національної спілки журналістів, члена Національної спілки краєзнавців України, почесного громадянина Сакунихи **Петра Михайловича Коцура**, котрий усе своє життя присвятив педагогічній ниві, працюючи у рідній школі вчителем історії. Народився він 15 вересня 1935 р. у родині сільських трударів – Михайла Кіндратовича і Уляни Павлівни Коцурів. Петро Михайлович закінчив Сакунівську семирічну (1944–1951) та Недригайлівську (1951–1954) середню школи. У 1955–1958 рр. служив у лавах радянської армії: у Туркестанському та Київському військових округах ВПС. Після демобілізації вступив на історичний факультет до Харківського державного ордена Трудового Червоного Прапора університету ім. О. М. Горького. Після закінчення навчання працював учителем історії Сакунівської школи. За ініціативою П. М. Коцура у Сакунівській восьмирічці було створено перший в районі шкільний музей бойової і трудової слави, який у 1978 р. налічував близько 1700 експонатів.

Петро Михайлович – лауреат районної премії імені поета-земляка Івана Чумаченка. Був постійним дописувачем Недригайлівської районної газети. Писав нариси, новели, оповідання, замальовки, замітки. Героями його творів стали пересічні люди, односельці, сільські трудівники Посулля. Через їхні особисті долі автор відтворив історію села, краю, країни в цілому. Нині при районній газеті «Голос Посулля» функціонує щорічний творчий конкурс ім. П. М. Коцура, для участі в якому подаються матеріали краєзнавчого, біографічного характеру. Усі основні краєзнавчі праці Петра Михайловича зібрані його синами у спеціальних збірках: «У кожного своя доля» (2000), «Розкажуть про все берези» (2003), «Дерево мого роду» (2005), «Не міліють пам'яті джерела» (2008), «І летять лелеки до своїх осель» (2010), «Весни приносять щастя» (2015) [8–13].

4 травня 2010 р. П. М. Коцур відійшов на вічний спочинок [14]. У його родині виростили три чудових сини: Віктор, Анатолій, Володимир, які фактично продовжили життєвий шлях тата.

Так, **Віктор Петрович Коцур** на сьогодні є заслуженим працівником освіти України, доктором історичних наук, професором, членом-кореспондентом Академії педагогічних і соціальних наук (Москва), академіком НАПН України, головою Ради ректорів вищих навчальних закладів Київської області, ректором ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» [15, с. 2].

Народився він 19 жовтня 1959 р. У 1977 р. вступив на історичний факультет Чернівецького державного університету, який закінчив з відзнакою в 1982 р. Працював викладачем Брянського технологічного інституту, а протягом 1985–1987 рр. навчався в аспірантурі Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка. У 1987 р. захистив кандидатську дисертацію за темою «Преса як джерело вивчення соціальних відносин на Україні в 1921–1925 рр.» [16].

Подальша доля Віктора Петровича пов'язана з Переяславщиною. З 1987 р. він працював викладачем, потім – доцентом кафедри суспільних наук, з 1994 р. – завідувачем кафедри історії та культури України, з 1989 р. – деканом факультету фізичного виховання, з 1994 р. – деканом історичного факультету, а з 1998 р. – ректором Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди. В 1999 р. захистив докторську дисертацію за темою: «Соціальні зміни і політичні процеси в Україні 1920–30-х рр. : історіографія» [17].

У 2001 р. у рамках проекту «Американознавство» для студентів і викладачів Вашингтонського університету (м. Пуллмен), а також для української діаспори в США він прочитав курс лекцій з актуальних проблем історії України.

В. П. Коцур – автор понад 500 наукових та науково-публіцистичних праць. Він один із перших розробив і запровадив методикку контент-аналізу та кореляційного аналізу газетної публіцистики 1921–1925 рр. До кола наукових інтересів В. П. Коцура належать історія та історіографія історії України 1920–1930-х рр. У галузі історіографії історії України в 1988 р. побачила світ монографія В. П. Коцура «Історичні дослідження: упереджені та об'єктивні оцінки (соціальні зміни і політичні процеси в Україні 1920–30-х рр.)». У руслі історіографічних досліджень у співавторстві з В. Ф. Колесником та Г. Г. Коцур підготовлено монографію «Історіографія нової економічної політики в Українській СРР», у якій досліджується процес формування історичних знань про запровадження і здійснення нової економічної політики в УСРР. У 1996 р. братами Віктором та Анатолієм Коцурами випущено перший в Україні підручник для студентів-істориків «Історіографія історії України: Курс лекцій». У співавторстві виходять перші підручники для студентів: «Історія України» (1993), «Історія України від найдавніших часів до наших днів» (1994; 1998). Доповненням до навчальної літератури стала «Історія Стародавнього Риму» (Чернівці, 2005, у співавт.).

В. П. Коцур – член редколегії ряду наукових фахових видань Інституту історії України НАН України, Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова, управління освіти Київської обласної державної адміністрації; головний редактор фахових наукових видань «Наукові записки з української історії», «Школа першого ступеня: теорія і практика» «Гуманітарний вісник».

Важливе місце в діяльності В. П. Коцура посідають громадські обов'язки. Він є головою Ради ректорів (директорів) вищих навчальних закладів Київської області, депутатом Переяслав-Хмельницької міської ради декількох скликань, членом колегії управління освіти Київської обласної державної адміністрації.

У 2003 р. удостоєний звання «Кращий керівник року» загальноміського конкурсу «Людина року» (м. Переяслав-Хмельницький) [18].

Він має державні нагороди: «Відмінник народної освіти України» (1988), подяки Президента України (1999, 2001), Почесна грамота голови Київської облдержадміністрації (1999, 2004), подяка голови Київської міськдержадміністрації (2000), почесне звання «Заслужений працівник освіти України» (2001), золота медаль Міжнародної Кадрової Академії «За заслуги в освіті» (2001), подяка голови Київської обласної ради (2002), почесні дипломи МОН України і Академії педагогічних наук України (2000, 2002), Орден Святого Рівноапостольного князя Володимира Великого III ступеня (2003), Почесна грамота МОН України (2004), лауреат загальноукраїнського рейтингу професійних досягнень «Лідер України» (2005), відзнака Українського Реєстрового Козацтва «Бронзовий козацький хрест III ступеня», Почесна грамота Верховної Ради України «За особливі заслуги перед українським народом» (2007), Почесна грамота Академії педагогічних наук України (2007), нагрудний знак «Петро Могила» (2007), орден «За заслуги» III ст. (2009), звання «Почесний громадянин м. Переяслав-Хмельницький» (2012) та ін.

Працелюбством, наполегливістю відзначається й середній брат – *Анатолій Петрович Коцур*. Його авторитет заслужений серед викладачів і студентів. Народився він 6 січня 1963 р. У 1970–1978 рр. навчався у Сакунівській восьмирічній, 1978–1980 рр. – Роменській середній школі, яку закінчив із золотою медаллю. Після закінчення з відзнакою Чернівецького державного університету (ЧДУ) залишився працювати на кафедрі історії України. Став доцентом кафедри історії України ЧДУ. Захистив кандидатську дисертацію «Роль місцевих органів влади у забезпеченні промислового розвитку західних областей Української РСР (50-і роки)» (1991) [19], докторську дисертацію «Ідея державності в історичній думці та суспільно-політичному житті України кінця XVIII – початку XX ст.» (2001) [20]. З 2003 р. – професор, завідувач кафедри української історії та етнополітики Київського національного університету імені Тараса Шевченка [21, с. 14].

Анатолій Петрович підготував та викладає курси: «Історія України», «Історіографія історії України», «Сучасна українська історіографія», «Актуальні проблеми історії України», «Методика викладання історії у вищій школі», «Історія науки і техніки в Україні», «Вступ до університетських студій», «Українська етнологія», «Методологія історичних та археологічних досліджень», 4 спецкурси. Коло його наукових інтересів становить історія української державності, українська національна ідея XIX–XXI ст., сучасна вітчизняна історіографія, актуальні питання історії України XVIII–XXI ст.

А. П. Коцур має відзнаки: Міністерства освіти та науки України, Міністерства аграрної політики України, Прикордонних військ України, Київського міського голови, Коломийської і Глухівської райдержадміністрацій, Почесну відзнаку ім. Григорія Сковороди тощо. Він є членом редакційних колегій 8 наукових фахових видань, засновником і головою редакції «Часопису української історії». А. П. Коцур – науковий редактор понад 40 монографій, довідників, підручників, рецензент понад 80 наукових праць; опонент понад 50 дисертаційних досліджень. Під його керівництвом захищено 27 докторських і кандидатських дисертацій. Він є членом 3 спеціалізованих вчених рад по захисту кандидатських і докторських дисертацій, членом Вченої ради історичного факультету.

Анатолій Петрович є членом Українського історичного товариства; історико-культурного товариства ім. П. Калнишевського. Неодноразово призначався головою Державних екзаменаційних комісій, акредитаційних комісій ВНЗ. Веде авторську передачу «Історія української державності» на Всесвітній службі радіомовлення та цикл історичних розповідей на ТБ. Входить до ряду оргкомітетів з відзначення пам'ятних і знаменних дат в історії України. Автор 620 наукових публікацій, 28 монографій, 98 навчально-методичних робіт, 19 підручників і навчальних посібників, у т. ч. 12 із

грифом МОН України. А. П. Коцур – відмінник освіти України (2002), заслужений працівник освіти України (2007), відмінник аграрної освіти і науки України (2007).

Третій, наймолодший брат, **Володимир Петрович Коцур** також був випускником Сакунівської школи. Народився він 24 серпня 1970 р. Володимир був обдарованою особистістю, оскільки цікавився різними сферами життя (філософією, фізикою, астрономією, психологією, фантастикою), й особливо духовною. Свої перші роздуми про Вічність він надрукував у районній газеті ще будучи школярем. Вищу освіту Володимир здобував на філологічному факультеті Переяслав-Хмельницького державного педагогічного інституту ім. Григорія Сковороди. Він успішно захистив дипломну роботу за темою: «Психолого-педагогічні передумови використання народної педагогіки як засобу формування національної самосвідомості в школярів» [22, с. 70]. Після навчання одержав рекомендацію для вступу до аспірантури. Його науково-педагогічна праця мала продовжитися на кафедрі педагогіки та психології [23]. Але його життя трагічно обірвалося 19 вересня 1994 р. [24]. Разом з тим за 24 роки Володимир Петрович Коцур встиг багато чого зробити: одержати вищу освіту, розпочати педагогічний шлях. Його життя було наповнене подіями, спілкуванням з різними людьми, працею та творчими ідеями.

В «Енциклопедії сучасної України» згадується про ще одну випускницю Сакунівської школи – доктора юридичних наук **Галину Володимирівну Лаврик**, яка народилася 19 січня 1968 р. у с. Сакуниха, здобула вищу освіту за фахом історика. Закінчила Полтавський педагогічний інститут (1989), Київський університет права НАНУ (2012). Нині має вчене звання професора (2014). Працювала у Полтавському педагогічному університеті: 1990–2002 і 2003–2006 рр. – завідувач кафедри правознавства; від 2008 р. – завідувач однойменної кафедри Полтавського університету економіки і торгівлі. Основними напрямками її наукових досліджень є: правове регулювання суспільних відносин в Україні, основними працями: «Проблеми державно-правової регламентації церковно-релігійного життя Радянської України у західноукраїнській та емігрантській літературі 20–30-х років ХХ ст.» (2003), «Державно-управлінська діяльність у сфері реалізації права на свободу совісті і віросповідання в радянській Україні 1919–1929 років: організаційно-правові засади» (2008), «Державні стандарти освіти і національне освітнє законодавство» (2014) [25].

У 1996 р. вона захистила кандидатську дисертацію «Політика Радянської держави щодо православної церкви в Україні (1917–1923 рр.): історико-економічний аспект» [26]. Упродовж кількох останніх років на базі кафедри правознавства Полтавського університету економіки і торгівлі здійснено підготовку докторської дисертації завідувачем кафедри, професором Галиною Володимирівною Лаврик «Правове регулювання свободи совісті, віросповідання і діяльності релігійних організацій у радянській Україні (1919–1929 рр.)» [27]. Захист відбувся у 2008 р. у Київському національному університеті внутрішніх справ [28].

Ще до відомих випускників Сакунівської школи слід віднести Заслуженого лікаря Російської Федерації, доцента **Василя Ілліча Никоненка**, який багато років трудився у практичній галузі охорони здоров'я, був головним лікарем санаторію «Ахманка». Завідував відділенням санітарної авіації, неврологічним відділенням Тюменської обласної клінічної лікарні. Був головним нештатним неврологом Тюменської області, створив на базі обласної клінічної лікарні один із перших у СРСР центр з лікування та диспансеризації хворих на епілепсію. Активно брав участь у науково-дослідній роботі з охорони здоров'я нафтовиків, будівельників магістральних трубопроводів. Проводив навчально-методичну роботу з удосконалення викладання спеціальності. Працював на кафедрі громадського здоров'я та охорони здоров'я Тюменського державного медичного університету [29].

Про наступного випускника Сакунівської школи *Миколу Михайловича Жука*, на жаль, на даний час знайдено небагато відомостей. Так, з'ясовано, що в 2000-х рр. майор міліції Микола Михайлович Жук був старшим державтоінспектором Відділення державної автомобільно-технічної інспекції Відділу державного управління Міністерства внутрішніх справ України в Сумській області. Це відділення займалося виявленням і заборороною експлуатації транспортних засобів, технічний стан яких не відповідав вимогам «Правил дорожнього руху», або тих, що не пройшли техогляд [30, с. 89].

Відома жінка-трактористка *Євдокія Михайлівна Кушнір* народилася 26 серпня 1950 р. З 1957 р. навчалася в Сакунівській восьмирічній школі. В 1967 р. закінчила Недригайлівську середню школу. Деякий час працювала в дитячому садочку с. Сакуниха. В 1969 р. закінчила чотирьохмісячні курси механізації, розпочала свою трудову діяльність трактористкою в колгоспі «Победа». За високі трудові досягнення 1970 р. Євдокія одержала медаль «За доблесну працю», 1973 р. – орден «Знак пошани». Дівчина у 1974 р. стала делегатом XVII з'їзду ВКЛСМ у Москві, а в 1978 р. брала участь у XI Всесвітньому фестивалі молоді та студентів у Гавані (Куба). У ньому взяли участь 18,5 тисяч учасників із 145 країн світу [31]. Цього ж року на обкладинці журналу «Україна» розміщено фото Є.М. Кушнір, після чого їй надійшло понад 10 тисяч листів з усього колишнього СРСР [32].

Отже, у статті розглянуто вплив шкільного навчання та виховання на подальшу долю учнів, відомих випускників Сакунівської школи Недригайлівського району Сумської області. Розкрито біографічні віхи їхнього життєвого і творчого шляху, показано внесок цих непересічних особистостей у розвиток будівництва, журналістики, мистецтвознавства, педагогіки, історичної науки, медицини, дорожньо-патрульної служби та сільськогосподарської справи в Україні та за кордоном. У подальших історичних розвідках планується більш детальний пошук інформації щодо персоніфікації історії розвитку системи шкільної освіти на Сумщині.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Коцур В. Школа в Сакунісі : до 100-річчя з дня відкриття. *Голос Посулля*. 2013. № 62(2515) (10 серп.). С. 2.
2. Коцур В. Сакунівська школа: сторінки історії. *Переяславський літопис*. 2016. Вип. 10. С. 179–182.
3. Білоус Микола Васильович – директор Корпорації «Укрметротунельбуд» ДП «Укргеодезмарк» ВАТ «Київметробуд». URL : <http://who-is-who.ua/main/page/abku2007/98/249> (дата звернення: 24.06.2017).
4. Білоус Микола Васильович директор ДП «Укргеодезмарк» Корпорації «Укрметротунельбуд» ВАТ «Київметробуд». URL : <http://who-is-who.ua/main/page/knuba/149/132> (дата звернення: 24.06.2017).
5. Фостій І. П. Життєві дороги К. М. Демочка. *Фостій І. П. Кузьма Демочко – журналіст, редактор, мистецтвознавець : наук.-док. нарис / упор. В. К. Демочко*. Чернівці : Обл. від. Пошук.-видав. агенства «Книга Пам'яті України» ; Букрек, 2011. С. 13–35.
6. Коцур А. П. К. М. Демочко – дослідник мистецького минулого Буковини. *Питання історії, історіографії, джерелознавства та архівознавства Центральної та Східної Європи : зб. наук. праць*. Київ-Чернівці, 1997. Вип. 1. С. 87–91.
7. Коцур П. М. Кришталево чиста людина. *Коцур П. М. Не міліють пам'яті джерела*. Переяслав-Хмельницький–Чернівці : Книги-XXI, 2008. С. 143–147.
8. Коцур П. М. У кожного своя доля. Чернівці : Золоті литаври, 2000. 248 с.
9. Коцур П. М. Розкажуть про все берези. Чернівці, 2003. 224 с.
10. Коцур П. М. Дерево мого роду. Переяслав-Хмельницький : Книги-XXI, 2005. 408 с.
11. Коцур П. М. Не міліють пам'яті джерела. Переяслав-Хмельницький–Чернівці : Книги-XXI, 2008. 256 с.
12. Коцур П. М. І летять лелеки до своїх осель. Переяслав-Хмельницький–Чернівці : Книги-XXI, 2010. 240 с.

13. Коцур П. М. Весни приносять щастя. Переяслав-Хмельницький, 2015. 656 с.
14. Коцур Г. Питання духовності в публіцистиці П. М. Коцура (До 80-річчя з дня народження). *Переяславський літопис* : зб. наук. ст. Переяслав-Хмельницький, 2015. Вип. 7. С. 219–225.
15. Коцур Г. Г. Віктор Петрович Коцур – науковець, педагог, керівник, людина. *Голос Посулля*. 2009. № 90. (7 жовт.). С. 1–2.
16. Коцур В. П. Преса як джерело вивчення соціальних відносин на Україні в 1921–1925 рр. : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю : 07.00.06 – історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни. Київ, 1987. 216 с.
17. Коцур В. П. Соціальні зміни і політичні процеси в Україні 1920–30-х рр. : історіографія : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук за спеціальністю : 07.00.06 – історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни / Київ. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 1999. 37 с.
18. Коцур Віктор Петрович. *Офіційний сайт ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. URL : <http://www.phdpu.edu.ua/index.php/pravila-prijomu-2015/2-uncategorised/43-kotsur-viktor-petrovich> (дата звернення: 30.07.2017).
19. Коцур А. П. Роль місцевих органів влади у забезпеченні промислового розвитку західних областей Української РСР (50-і роки) : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук по спеціальності: 7.00.01 – історія України / Київ. ун-т. Київ, 1991. 17 с.
20. Коцур А. П. Ідея державності в історичній думці та суспільно-політичному житті України кінця XVIII – початку XX ст. : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук за спеціальністю : 07.00.06 – історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2001. 35 с.
21. Основні дати життя та діяльності А. П. Коцура. *Часопис української історії* / за ред. д. іст. наук, проф. А. П. Коцура. Київ, 2013. Вип. 25. С. 14–15.
22. Володимир Коцур : життя наче спалах / упоряд. А. П. Коцур, В. П. Коцур. Київ–Переяслав-Хмельницький, 2010. 260 с.
23. Коцур В., Коцур Н. Перерваний політ мрій. *Володимир Коцур : життя наче спалах* / упоряд. А. П. Коцур, В. П. Коцур. Київ–Переяслав-Хмельницький, 2010. С. 18–21.
24. Коцур П. М. Останнє побачення. *Володимир Коцур : життя наче спалах* / упоряд. А. П. Коцур, В. П. Коцур. Київ–Переяслав-Хмельницький, 2010. С. 8–11.
25. Сарапин В. В. Лаврик Галина Володимирівна. *Енциклопедія сучасної України*. URL : http://esu.com.ua/search_articles.php?id=52749 (дата звернення: 27.08.2017).
26. Лаврик Г. В. Політика Радянської держави щодо православної церкви в Україні (1917–1923 рр.) : історико-економічний аспект : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю : 07.00.01 – історія України / Полтав. держ. пед. ін-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 1996. 211 с.
27. Кафедра правознавства. *Офіційний сайт Полтавського університету економіки і торгівлі*. URL : <http://www.pravo.puet.edu.ua> (дата звернення: 01.09.2017).
28. Лаврик Г. В. Правове регулювання свободи совісті, віросповідання і діяльності релігійних організацій у радянській Україні (1919–1929 рр.) : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю : 12.00.01 – теорія та історія держави і права ; історія політичних і правових учень / Київ. нац. ун-т внутр. справ. Київ, 2008. 33 с.
29. Официальный сайт Тюменского государственного медицинского университета. URL : <http://www.tyumsmu.ru> (дата звернення: 09.09.2017).
30. Вартові шляхів Сумщини : зб. матеріалів. Київ : Видав. дім «Фолігрант», 2007. 260 с.
31. 10 листопада – 65 років Всесвітній Федерації демократичної молоді. URL : <http://www.kpu.ua/uk/15241/10-listopada-%25e2%2580%2593-65-rokiv-vsesvitnij-federatsi%25d1%2597-demokratichno%25d1%2597-molodi> (дата звернення: 10.09.2017).
32. Коцур П. М. Дівчина-трактористка. *Коцур П. М. І летять лелеки до своїх осель*. Переяслав-Хмельницький-Чернівці : Книги-XXI, 2010. С. 72–73.

REFERENCES

1. Kotsur, V. (2013). *Shkola v Sakunyasi : do 100-richchia z dnia vidkryttia* [School in Sakunyyha: to the 100th anniversary from the day of opening]. *Holos Posullia* [Voice of Posullya]. 62(2515) (10th of August). 2. [in Ukrainian].
2. Kotsur, V. (2016). *Sakunivska shkola: storinky istorii* [Sakuniv school: history pages]. *Pereiaslavskiy litopys* [Pereiaslavskiy litopys]. 10. 179–182. [in Ukrainian].
3. *Bilous Mykola Vasylovych – dyrektor Korporatsii «Ukrmetrotunnelbud» DP «Ukrheodezmark» VAT «Kyivmetrobud»* [Belous Nikolay Vasilievich – Director of the Corporation «Ukrmetrotunnelstroy» of the State Enterprise «Ukrgeodezmark» OJSC «Kyivmetrobud»]. <http://who-is-who.ua/main/page/abku2007/98/249> [in Ukrainian].
4. *Bilous Mykola Vasylovych – dyrektor DP «Ukrheodezmark» Korporatsii «Ukrmetrotunnelbud» VAT «Kyivmetrobud»* [Belous Nikolay Vasilievich – Director of the Ukrgeodezmark Corporation of the Corporation «Ukrmetrotunnelstroy» OJSC «Kyivmetrobud»]. <http://who-is-who.ua/main/page/knuba/149/132> [in Ukrainian].
5. Fostii, I. P. (2011). *Zhyttievi dorohy K. M. Demochka* [Life roads K. M. Demochko]. *Fostii I. P. Kuzma Demochko – zhurnalist, redaktor, mystetstvoznavets : nauk.-dok. narys / upor. V. K. Demochko* [Fosta, I. P. Kuzma Demochko – journalist, editor, art critic : sci.-doc. essay / emphasis V. K. Demochko]. Chernivtsi. 13–15. [in Ukrainian].
6. Kotsur, A. P. (1997). *K. M. Demochko – doslidnyk mystetskoho mynuloho Bukovyny* [K. M. Demochko is a researcher of the artistic past of Bukovina]. *Pytannia istorii, istoriohrafii, dzhereloznavstva ta arkhivoznavstva Tsentralnoi ta Skhidnoi Yevropy* [Questions of History, Historiography, Source Studies and Archival Studies in Central and Eastern Europe]. Kiev-Chernivtsi. 1, 87–91. [in Ukrainian].
7. Kotsur, P. M. (2008). *Kryshdalevo chysta liudyna* [Crystal clear person]. *Kotsur P. M. Ne miliut pamiaty dzherela*. [Kotsur P. M. Do not crush the memory of the source]. Pereiaslav-Khmelnitsky-Chernivtsi. 143–147. [in Ukrainian].
8. Kotsur, P. M. (2000). *U kozhnoho svoia dolia* [Everyone has his own destiny]. Chernivtsi. 248. [in Ukrainian].
9. Kotsur, P. M. (2003). *Rozkazhut pro vse breezy* [Talk about all birches]. Chernivtsi. 224. [in Ukrainian].
10. Kotsur, P. M. (2005). *Derevo moho rodu* [A tree of my kind]. Pereiaslav-Khmelnitsky. 408. [in Ukrainian].
11. Kotsur, P. M. (2008). *Ne miliut pamiaty dzherela* [Do not bully the memory of the source]. Pereiaslav-Khmelnitsky-Chernivtsi. 256. [in Ukrainian].
12. Kotsur, P. M. (2010). *I letiat leleky do svoikh osel* [And stork fly to their homes]. Pereiaslav-Khmelnitsky-Chernivtsi. 240. [in Ukrainian].
13. Kotsur, P. M. (2015). *Vesny prynosiat shchastia*. [Spring brings happiness]. Pereiaslav-Khmelnitsky. 656. [in Ukrainian].
14. Kotsur, H. (2015). *Pytannia dukhovnosti v publitsystytsi P. M. Kotsura (Do 80-richchia z dnia narodzhennia)*. [Questions of Spirituality in Journalism P. M. Kotsura (To the 80th anniversary of his birthday)]. *Pereiaslavskiy litopys* [Pereiaslav Chronicle]. Pereiaslav-Khmelnitsky, 7. 219–225. [in Ukrainian].
15. Kotsur, H. H. (2009). *Viktor Petrovych Kotsur – naukovec, pedahoh, kerivnyk, liudyna* [Viktor Petrovich Kotsur – a scientist, a teacher, a leader, a person]. *Holos Posullia* [Voice of Posullya]. 90 (7th of October). 1–2. [in Ukrainian].
16. Kotsur, V. P. (1987). *Presa yak dzherelo vyvchennia sotsialnykh vidnosyn na Ukraini v 1921–1925 rr. : dys. na zdobuttia nauk. stup. kand. ist. nauk za spets. : 07.00.06 – istoriohrafia, dzhereloznavstvo ta spetsialni istorychni dystsypliny* [Press as a source for studying social relations in Ukraine in 1921–1925 : a thesis for a candidate degree in historical sciences in specialty : 07.00.06 – Historiography, Source Studies and Special Historical Disciplines]. Kiev. 216. [in Ukrainian].
17. Kotsur, V. P. (1999). *Sotsialni zminy i politychni protsesy v Ukraini 1920–30-kh rr. : istoriohrafia : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stup. d-ra ist. nauk za spets. : 07.00.06 – istoriohrafia, dzhereloznavstvo ta spetsialni istorychni dystsypliny* [Social changes and political processes in Ukraine in the 1920's and 1930's: historiography: the dissertation author's abstract for the degree of Doctor of Historical Sciences in specialty : 07.00.06 – Historiography, Source Studies and Special Historical Disciplines]. Kiev. 37. [in Ukrainian].

18. Kotsur Viktor Petrovych [Kotsur Viktor Petrovich]. *Ofitsiyni sait DVNZ «Pereiaslav-Khmelnitskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Hryhoriia Skovorody»* [The official website of the «Pereiaslav-Khmelnitsky State Pedagogical University named after Gregory Skovoroda»]. <http://www.phdpu.edu.ua/index.php/pravila-prijomu-2015/2-uncategorised/43-kotsur-viktor-petrovich> [in Ukrainian].

19. Kotsur, A. P. (1991). *Rol mestnykh sovetov deputatov trudiashchykhisia v obespecheny promyshlennoho razvytyia Zapadnykh oblastei Ukraynskoi SSR : (50-e hody) : avtoreferat dysertatsyy na soyskanye nauchnoi stepeny kandydata ystorycheskykh nauk po spetsyalnosti : 07.00.02 – ystoriia SSSR* [The role of local councils of workers' deputies in providing industrial development of the western regions of the Ukrainian SSR : (the 50s) : the dissertation author's abstract for obtaining the scientific degree of the candidate of historical sciences in the specialty: 07.00.02 – the history of the USSR]. Kiev. 17. [in Russian].

20. Kotsur, A. P. (2001). *Ideia derzhavnosti v istorychnii dumtsi ta suspilno-politychnomu zhytti Ukrainy kintsia XVIII – pochatku XX st. : avtoreferat dysertatsii na zdobuttia naukovoho stupenia doktora istorychnykh nauk za spetsialnistiu : 07.00.06 – istoriografii, dzhereloznavstvo ta spetsialni istorychni dystsypliny* [The idea of statehood in the historical thought and socio-political life of Ukraine in the late XVIII – early XX centuries : the dissertation author's abstract for the degree of Doctor of Historical Sciences in specialty: 07.00.06 – Historiography, Source Studies and Special Historical Disciplines]. Kiev. 35. [in Ukrainian].

21. (2013). *Osnovni daty zhyttia ta diialnosti A. P. Kotsura* [Basic dates of life and activity of A. P. Kotsura]. *Chasopys ukrainskoi istorii* [A journal of Ukrainian history]. Kiev. 25. 14–15. [in Ukrainian].

22. Kotsur, A. P. and Kotsur, V. P., compliers (2010). *Volodymyr Kotsur : zhyttia nache spalakh* [Volodymyr Kotsur : life is like a flash]. Kiev-Pereiaslav-Khmelnitskyi. 260. [in Ukrainian].

23. Kotsur, V. and Kotsur, N. (2010). *Perervanyi polit mrii* [Interrupted flight of dreams]. *Volodymyr Kotsur : zhyttia nache spalakh / uporiad. A. P. Kotsur; V. P. Kotsur* [Volodymyr Kotsur : life is like a flash / compliers A. P. Kotsur, V. P. Kotsur]. Kiev-Pereiaslav-Khmelnitskyi. 18–21. [in Ukrainian].

24. Kotsur, P. M. (2010). *Ostannie pobachennia* [The last date]. *Volodymyr Kotsur : zhyttia nache spalakh / uporiad. A. P. Kotsur; V. P. Kotsur* [Volodymyr Kotsur : life is like a flash / compliers A. P. Kotsur, V. P. Kotsur]. Kiev-Pereiaslav-Khmelnitskyi. 8–10. [in Ukrainian].

25. Sarapyn, V. V. *Lavryk Halyna Volodymyrivna* [Lavryk Galina Vladimirovna]. *Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy* [Encyclopedia of modern Ukraine]. http://esu.com.ua/search_articles.php?id=52749 [in Ukrainian].

26. Lavryk, H. V. (1996). *Polityka Radianskoi derzhavy shchodo pravoslavnoi tserkvy v Ukraini (1917–1923 rr.) : istoryko-ekonomichni aspekt : dysertatsiia na zdobuttia naukovoho stupeniu kandydata istorychnykh nauk za spetsialnistiu : 07.00.01 – istoriia Ukrainy* [Politics of the Soviet State concerning the Orthodox Church in Ukraine (1917–1923) : historical and economic aspect: dissertation for obtaining a scientific degree of the candidate of historical sciences in the specialty: 07.00.01 – History of Ukraine]. Poltava. 211. [in Ukrainian].

27. *Kafedra pravoznavstva* [Department of jurisprudence]. *Ofitsiyni sait Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli* [Official site of the Poltava University of Economics and Trade]. <http://www.pravo.puet.edu.ua> [in Ukrainian].

28. Lavryk, H. V. (2008). *Pravove rehuliuвання svobody sovisti, virospovidannia i diialnosti relihiinykh orhanizatsii u radianskii Ukraini (1919–1929 rr.) : avtoreferat dysertatsii na zdobuttia naukovoho stupenia doktora yurydychnykh nauk za spetsialnistiu : 12.00.01 – teoriia ta istoriia derzhavy i prava ; istoriia politychnykh i pravovykh uchen* [Legal control of liberty of conscience, religious liberty and work of religious organizations in Soviet Ukraine (1919–1929 years). : the dissertation author's abstract for obtaining a scientific degree of the doctor of legal sciences by specialty : 12.00.01 – theory and history of state and law ; the history of political and legal studies]. Kiev. 33. [in Ukrainian].

29. *Ofytsyalnyi sait Tiimenskoho hosudarstvennogo medytsynskoho unyversyteta* [Official site of the Tyumen State Medical University]. <http://www.tyumsmu.ru> [in Russian].

30. (2007). *Vartovi shliakhiv Sumshchyny* [Guardians of ways of Sumy region]. Kiev. 260. [in Ukrainian].

31. *10 lystopada – 65 rokiv Vsesvitnii Federatsii demokratychnoi molodi* [November 10 – 65 years of the World Federation of Democratic Youth]. <http://www.kpu.ua/uk/15241/10-listopada-%25e2%2580%2593-65-rokiv-vsesvitnij-federatsi%25d1%2597-demokratichno%25d1%2597-molodi> [in Ukrainian].

32. Kotsur, P. M. (2010). *Divchyna-traktorystka* [Girl-tractor driver]. *Kotsur, P. M. I letiat leleky do svoikh osel* [And stork fly to their homes]. Pereyaslav-Khmelnytsky-Chernivtsi. 72–73. [in Ukrainian].

Bilotserkivska I. Sakuniv school (1913–2010): the spiritual treasure of personalities.

The article deals with the connection of school education with the preparation of intellectually developed, creative and thinking personality. This process of interaction is shown on the example of the well-known graduates of the Sakuniv school (Nedrigailivsky region of the Sumy region): Honored builder of Ukraine, Bilous Mykola Vasyliovych; known journalist Demochek Kuzma Makarovich; a teacher, member of the National Union of Journalists, a member of the National Union of Regional History of Ukraine, an honorary citizen of Sakunikha Kotsura Petra Mikhailovycha; a scientist in the field of history, historiography, source history, history of Ukraine and the history of pedagogy, Doctor of Historical Sciences, professor, academician of the National Academy of Sciences of Ukraine, rector of the SHEI Pereyaslav-Khmelnytsky Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University Kotsura Viktora Petrovycha; a scientist in the field of history, historiography, source history, history of Ukraine, Doctor of Historical Sciences, professor of the Kyiv National Taras Shevchenko University, Kotsura Anatoliia Petrovycha; graduate of Sakuniv school and Pereyaslav-Khmelnytsky Hryhorii Skovoroda Pedagogical Institute named Kotsura Volodymyra Petrovycha; Doctor of Law Lavrik Galiny Volodymyrivny; Honored Doctor of the Russian Federation Nikonenko Vasyliia Ilich; Major of the Police Mikhaila Mikhailovycha; female tractor driver Kushnir Evdokyi Mikhailovny.

It has been found out that these individuals, former students of the Sakuniv school, made a significant contribution to the development of construction, journalism, art studies, pedagogy, historical science, medicine, road patrol service and agricultural affairs in Ukraine and abroad.

Key words: Sakunykha, school, graduates, students, teachers, education.

Одержано 20.09.2017.

УДК 378.091.8(477)

Сергій Кикоть
(Переяслав-Хмельницький)

**РОЗВИТОК СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ
У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ**

У статті проаналізовано розвиток студентського самоврядування у вищих навчальних закладах України в період незалежності. Висвітлено організаційні та нормативно-правові аспекти становлення і розкрито особливості функціонування органів студентського самоврядування у вищій школі України. Встановлено, що розвиток студентського самоврядування в Україні характеризується зростанням кількості осередків, зміцненням зв'язків між організаціями різних рівнів, набуттям студентами досвіду організаторської роботи, вдосконаленням законодавчої бази. Доведено, що сьогодні студентське самоврядування активно трансформується зі статусу радника адміністрації вищого навчального закладу до її партнера.

Методологія дослідження ґрунтується на принципах історизму, об'єктивності, системного аналізу фактів і подій.

Ключові слова: студентство, студентське самоврядування, органи студентського самоврядування, громадська активність, вищий навчальний заклад, управління вищим навчальним закладом.

Студентське самоврядування – потужний фактор демократизації сучасної вищої школи, що сприяє вихованню у студентів лідерських якостей, формуванню громадянської